

27.

BOGACTWO ODKRYWANIA ŚWIATA

I. PROSPEKT WARTOŚCI

U podstaw afirmacji świata leży intuicja, że świat jest dobry. Puszcze, jeziora, góry wraz z porastającymi je roślinami i zamieszkującymi je zwierzętami tworzą piękno krajobrazu, które zachwyca.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój intelektualny, rozwój duchowy.

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Poznanie bogactwa środowiska naturalnego.

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Kształtowanie harmonijnego współistnienia człowieka ze światem przyrody ożywionej i nieożywionej.

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Co oznacza bogactwo odkrywania świata?
- Co wnoszę w każde spotkanie ze światem?

- Przyroda – miejsce, gdzie mogę siebie usłyszeć.
- Czego przyroda „oczekuje” od człowieka?

1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Człowiek i otaczający świat stanowią jedność.
- Należy pielęgnować i poznawać przyrodę.
- Kultura łączy się z wartością i pięknem przyrody.

→ ZASADY

- Jestem w kontakcie ze światem.
- Z grupą rówieśniczą chętnie odkrywam bliski mnie i daleki świat.
- Odnajduję bogactwo świata we mnie i w otoczeniu.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Człowiek nie jest jedynym mieszkańcem świata.
- W środowisku naturalnym odnajdujemy nas samych.
- Rodzina jako naturalna wspólnota ludzka, uczy właściwego stosunku do otaczającego świata.

→ ZASADY

- Szukam miejsc w przyrodzie, gdzie całą rodziną możemy być razem i spędzać wolny czas.
- Przestrzeń życiową staram się uzupełnić o kontakt ze zwierzętami domowymi i roślinami.
- Kształuję w dziecku pozytywne nastawienie do otaczającego świata ożywionego i nieożywionego.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Zadaniem szkoły jest przekazywanie wiedzy.
- Szkoła uczy troski o środowisko naturalne.
- Szkoła przekazuje wiedzę niezbędną do harmonijnego współistnienia ze światem.

→ ZASADY

- Organizuję w szkole spotkania ze znanymi podróżnikami i pasjonatami przyrody.
- Wspólnie z uczniami uczestniczę w projekcie ochrony środowiska.
- Na szkolnych wycieczkach odkrywamy bogactwo świata.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Organizacja wycieczki turystyczno-krajoznawczej do ciekawego przyrodniczo miejsca. Może to być wizyta w rezerwacie przyrody, ze szczególnym zwróceniem uwagi na charakterystykę tego miejsca i jego wyjątkowe walory warte poznania, których listę przekazuję uczniom do opracowania indywidualnie lub w grupach. Uczniowie zajmują się wyznaczonym zagadnieniem, prowadzą dziennik obserwacji, rozwijają zadany temat, rozmawiają z przedstawicielami personelu odpowiedzialnego za rezerwat. W szkole, po powrocie, każdy uczeń przedstawia raport ze swoich obserwacji i badań.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Uczeń nie boi się otaczającego świata. Szuka kontaktu z nim i rozwija swoją wiedzę na jego temat. Wie, że pomaga mu ona w rozwoju, a także w rozumieniu samego siebie. Dbą o otaczającą go przyrodę, ponieważ wie, że naturalny świat jest jego domem.

1.10. ZAGROŻENIA

Uczeń może traktować przyrodę jako nieznaną, niebezpieczną dla niego żywość. Nie pielęgnuje w sobie postawy zainteresowania i podziwu dla niej. Młody człowiek może przeciwstawiać sobie naturę ożywioną. Nie zgłębia wiedzy o przyrodzie. Nie czuje z nią integralnej więzi. Czasem też zwierzęta domowe traktowane są jako przejściowe maskotki, które usuwa się, gdy są już niepotrzebne. Istnieje

też ryzyko przesadnych działań na rzecz ochrony zwierząt, wobec których prawa człowieka stają się drugorzędne.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

NAD NIEMNEM

” W tej chwili kędyś z dołu słyszeć się dały pluski wody i przeciągłe, basowe wołania. Korczyński i Różyc jednocześnie spojrzeli w okno. Za oknem, za przezroczystą ścianą klonów, po błękitnym Niemnie płynęły tratwy, w mowie miejscowej płytami zwane. Jeden za drugim pod ciemną ścianą boru wieńczącego wysoki brzeg rzeki płynęły złote w słońcu, a stojący u sterów płytnicy, w białej odzieży, silni jak wodne olbrzymy, nadając rudlom ciężkie półobroty, uderzali nimi po wodzie, która z wielkim pluskiem tryskała w perlistych kaskadach. Zarazem ludzie ci rozmawiali z sobą długimi, basowymi krzykami, które obijały się o bór ciemny i wywoływały w nim głośnie echa. Po przeciwległym wybrzeżu, pod gęstym borem, chodzili ludzie różni, pojedynczo i gromadnie, w szarych i białych ubraniach; gdzieś tam, nisko nad rzeką, skrzydlatymi punktami przelatowały rybitwy; w jednym miejscu rybackie czółenka kręto prześlizgiwało się pomiędzy płytami; w klonach szczebiotały szczygły, gwizdała wilga, zanosila się od krzyku czeczotka. Świat cały stał w cudnej pogodzie jak czara nalana błękitem i złotem.

– Piękna miejscowość – rzekł w zamyśleniu Różyc.

↑ E. Orzeszkowa, *Nad Niemnem*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2009, s. 46-47.

KOMENTARZ

Opisy przyrody w *Nad Niemnem* są ważnym elementem znaczeniowym powieści i zajmują w niej wiele miejsca. Eliza Orzeszkowa (1841-1910) za ich pośrednictwem stworzyła niezwykle dokładną i malarską konstrukcję świata, podkreśliła jego piękno i silny związek człowieka z naturą. Przyroda w *Nad Niemnem* tworzy świat idealny, dzięki któremu Bohatyrowicze, Korczyn i nadniemeńskie ziemie urastają w powieści do rangi miejsc świętych. Jest mityczną Arkadią, w której prawi bohaterowie, pozostając w stałym kontakcie z naturą i współpracując z nią, mogą realizować swoje ideały szlacheckie. Jest ściśle związana z wartościami społecznymi i narodowymi, a Orzeszkowa, poprzez niezwykle plastyczne opisy natury, ukazuje jej piękno, niezmiennosc, siłę, żywiołowość i przychylnosc człowiekowi.

Człowiek od początku swojego istnienia odkrywa świat wokół siebie. Im głębiej wchodzi w życie tym więcej czerpie z bogactwa tego świata. Ważne jest, aby robił to umiejętnie i z rozwagą. Potrzeba postawy otwartości, ciekawości

wobec bogactwa otaczającego świata, zarówno jeśli chodzi o środowisko codziennego życia, krajobraz, jak i te miejsca, które odkrywamy w czasie wolnym, podczas ferii, wakacji, gdyż obserwacja przyrody dostarcza nie tylko wiedzy, ale także rozmaitych przeżyć.

III. NAUCZANIE

3.1. SUGESTIE FILOZOFICZNE

Terminem filozoficznym najlepiej opisującym odkrywanie przedmiotu czy zagadnienia jest poznanie, którego teoria rozwijana jest w ramach działu filozofii o nazwie epistemologia (od starogreckiego *episteme* – ‘wiedza’, ‘umiejętność’, ‘rozumienie’ oraz *logos* – ‘nauka’, ‘myśl’). Odkrywać można prawdy, wartości, umiejętności, rozwiązanie problemu, powiązania między faktami oraz drogi prowadzące do celu, nieznane lądy, widoki i uczucia, a także możliwość zaistnienia czegoś. W wymiarze subiektywnym odkrywczność jest wtedy, gdy to, co odkryte, nie było znane tylko odkrywającemu.

3.2. SUGESTIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

Zadaniem wychowawców jest kształtowanie harmonijnego współistnienia człowieka z przyrodą ożywioną. Korzyści, jakie człowiek czerpie z przyrody, jest wiele. Świat zwierząt i roślin daje nam żywność. Rośliny produkują tlen, oczyszczają powietrze z dwutlenku węgla (asymilacja). Z naturalnych składników produkuje się liczne lekarstwa. Odpoczynek na łonie natury wpływa korzystnie na cały organizm: na zdrowie psychiczne i fizyczne oraz rozwija ducha.

3.3. SUGESTIE PSYCHOLOGICZNE

W ujęciu psychologicznym odkrywanie świata wiąże się z naturalnym procesem poznawczym i własnym doświadczeniem. Zgodnie z humanistyczną koncepcją człowieka każdy posiada pozytywny potencjał, który może urzeczywistnić poprzez samorealizację rozumianą jako rozwój i wzrost osobowości¹. Umożliwienie młodemu człowiekowi dokonywania odkryć pozwala na indywidualizację w procesie wychowania i nauczania, co wzbogaca naturalny proces zdobywania doświadczeń. Wielu znanych oraz cenionych pedagogów, m.in. Maria Montessori akcentuje wartość nauczania odkrywczego. Odkrycie może dotyczyć czegoś, co jest już w strukturze sensów, znaczeń i możliwości systemu, w jakim realizujemy swoją aktywność lub czegoś, co wykracza poza ten system. Umiejętność bycia odkrywczym jest podstawą kreatywności, niekonwencjonalności, nowatorstwa, awangardowości. Pozwala przekraczać schematy myślenia i działania, być pomysłowym i oryginalnym. Wyzwala ze stereotypów. Dzięki tej umiejętności można zostać pionierem, być innowacyjnym, a nawet twórczym.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

„W swoim publicznym nauczaniu Jezus podkreślał wartość elementów natury. Jest On nie tylko mądrym komentatorem natury w przykładach, które lubi przytaczać, oraz w swoich przypowieściach, lecz również jej władcą (por. Epizod burzy u Mt 8,23-27, czy scenę opisaną przez Mt 14,22-23, w której kroczący po wodzie Jezus ucisza wiatr; (Mk 6,44-52; J 6,16-21). W ten sposób zaprzęga przyrodę w służbę swojego planu zbawienia. Nakazuje swoim uczniom, aby patrzyli na przedmioty, na pory roku i na ludzi z ufnością dzieci, które wiedzą, że nie zostaną porzucone przez przewidującego Ojca (por. Łk 11,11-13). Uczeń

1 Por. P.K. Oleś, K. Drat-Ruszczak, *Osobowość*, w: *Psychologia akademicka. Podręcznik*, t. 1, red. J. Strelau, D. Doliński, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2020, s. 684.

Chrystusa, daleki od tego, by stać się niewolnikiem rzeczy, powinien umieć się nimi posługiwać, by wzbogacać siebie i braci (por. Łk 16,9-13)².

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

Pytanie dotyczące stworzenia rodzi się w umyśle każdego człowieka, tak prostego jak i uczonego. Można powiedzieć, że współczesna nauka powstała w ścisłym powiązaniu z biblijną prawdą o stworzeniu, nawet jeśli nie zawsze pozostawała z nią w idealnej harmonii. Dziś, gdy została lepiej wyjaśniona kwestia wzajemnych stosunków pomiędzy prawdą naukową i religijną, bardzo wielu uczonych, choć słusznie podnosi niebagatelne problemy, związane np. z teorią ewolucji żywych organizmów, a zwłaszcza człowieka, lub z immanentną celowością przemian zachodzących we wszechświecie, to w coraz większym stopniu podziela i darzy coraz większym szacunkiem to, co na temat stworzenia mówi wiara chrześcijańska. W ten sposób otwiera się przestrzeń dla pożytecznego dialogu pomiędzy dwojakim podejściem do rzeczywistości świata człowieka, które, pomimo lojalnie uznawanej odmienności, w głębszej swej warstwie zgodne są, co do tego samego człowieka, który został stworzony – jak czytamy na pierwszych stronach Biblii – „na obraz Boży”, a więc jako rozumny i inteligentny „pan” świata.

[↑] Jan Paweł II, *Wierzę w Boga, Stworzyciela nieba i ziemi. Audiencja generalna*, 8.01.1986, w: tegoż, *Nauczanie papieskie*, IX, 1, 1986, red. E. Rosik, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2005, s. 19-20.

2 KNSK 453.

” Czyż nie jest prawdą, że u źródeł tego, co w sensie kosmicznym nazywamy „przyrodą”, jest „plan miłości i prawdy”? Świat „nie powstał w wyniku jakiejś konieczności, ślepego przeznaczenia czy przypadku [...] pochodzi z wolnej woli Boga, który chciał dać stworzeniom uczestnictwo w swoim bycie, w swojej mądrości i dobroci”³. Księga Rodzaju na pierwszych stronicach ukazuje nam mądry projekt kosmosu, który jest owocem myśli Boga. Na głównym miejscu są w nim mężczyzna i kobieta, stworzeni na obraz i podobieństwo Stwórcy, by «zaludnili ziemię» i «panowali» nad nią jako «rządcy» samego Boga (por. Rdz 1, 28).

↑ Benedykt XVI, *Jeśli chcesz krzewić pokój, strzeż dzieła stworzenia. Orędzie na XLIII Światowy Dzień Pokoju*, 1.01.2010, [online:] https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/messages/peace/documents/hf_ben-xvi_mes_20091208_xliii-world-day-peace.html [dostęp: 31.08.2022].

” Jeśli zbliżamy się do przyrody i środowiska bez tego otwarcia na zadziwienie i podziw, jeśli nie mówimy już językiem braterstwa i piękna w naszej relacji ze światem, to nasze postawy będą postawami władcy, konsumenta lub jedynie wyzyskującego zasoby naturalne, niezdolnego do postawienia ograniczeń swoim doraźnym interesom. Jednakże jeśli czujemy się ściśle związani ze wszystkim, co istnieje, to umiar i troska pojawiają się spontanicznie. Ubóstwo i prostota świętego Franciszka nie były ascezą jedynie zewnętrzną, ale czymś bardziej radykalnym: wyrzeczeniem się czynienia z rzeczywistości jedynie przedmiotu użytku i panowania.

↑ LS 11.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

” O Panie, nasz Boże,
jak przedziwne Twe imię po wszystkiej ziemi!
Tyś swój majestat wyniósł nad niebiosą.
Sprawiłeś, że nawet usta dzieci i niemowląt oddają Ci chwałę,
na przekór Twym przeciwnikom,
aby poskromić nieprzyjaciela i wroga.
Gdy patrzę na Twe niebo, dzieło Twych palców,
księżyc i gwiazdy, któreś Ty utwierdził:
czym jest człowiek, że o nim pamiętasz,
i czym syn człowieczy, że się nim zajmujesz?
Uczyliś go niewiele mniejszym od istot niebieskich,
chwałą i czią go uwieńczyłeś.
Obdarzyliś go władzą nad dziełami rąk Twoich;

3 KKK 295.

złożyłeś wszystko pod jego stopy:
owce i bydło wszelakie, a nadto i polne stada,
ptactwo podniebne oraz ryby morskie,
wszystko, co szlaki mórz przemierza.
O Panie, nasz Panie,
jak przedziwne Twe imię po wszystkiej ziemi!

↑ Ps 8,2-10.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Piękno wszechświata: Porządek i harmonia świata stworzonego wynikają z różnorodności bytów oraz związków, jakie istnieją między nimi. Człowiek odkrywa je stopniowo jako prawa natury. Budzą one podziw uczonych. Piękno stworzenia jest odbiciem nieskończonego piękna Stwórcy. Powinno ono budzić szacunek i zachęcać do poddania Bogu rozumu i woli człowieka.

↑ KKK 341.

V. LITERATURA

Basińska A., *Odkrywanie świata. O aktywności poznawczej dziecka w przestrzeni edukacyjnej środowiska* (Psychologia i Pedagogika, t. 175), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2012.

Benedykt XVI, *Jeśli chcesz krzewić pokój, strzeż dzieła stworzenia. Orędzie na XLIII Światowy Dzień Pokoju*, 1.01.2010, [online:] https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/messages/peace/documents/hf_ben-xvi_mes_20091208_xliii-world-day-peace.html [dostęp: 31.08.2022].

Bobula M., *Przyroda – tajemniczy kosmos. Eseje na temat filozofii, kosmosu, życia, ewolucji i ekologii*, Wydawnictwo Diecezjalne, Sandomierz 2000.

Borecki T., *Puszcze, bory, lasy Polski*, Oficyna Wydawnicza Forest, Józefów 2009.

Człowiek i przyroda w średniowieczu i we wczesnym okresie nowożytnym, red. W. Iwańczak, K. Bracha, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2000.

Dubin N., *Świętego Franciszka z Asyżu braterstwo z przyrodą*, Bamka Studio Komputerowo-Wydawnicze, Lublin 2000.

Franciszek, *Encyklika Laudato si'*, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2015.

Hammond P., *Atlas zagrożonych zwierząt*, tłum. G. Winiarska, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2006.

Jan Paweł II, *Encyklika Fides et ratio*, w: tegoż, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2009, s. 1079-1198.

Jan Paweł II, *Homilia w czasie liturgii słowa skierowana do ludzi morza*, Gdynia, 11.06.1987, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, red. J. Poniewierski, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2012, s. 468-475.

Jan Paweł II, *Wierzę w Boga, Stworzyciela nieba i ziemi. Audiencja generalna*, 8.01.1986, w: tegoż, *Nauczanie papieskie, IX, 1, 1986*, red. E. Rosik, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2005, s. 19-21.

Orzeszkowa E., *Nad Niemnem*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 1992.

Papieska Rada Iustitia et Pax, *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, Wydawnictwo Jedność, tłum. D. Chodyniecki, A. Dalach, J. Nowak, Kielce 2005.

Pullin A.S., *Biologiczne podstawy ochrony przyrody*, tłum. A. Amirowicz, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.

Zasieczna B., *Encyklopedia przyrody. Fauna i flora Europy*, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2001.

